

Etkinlikler - Özetler

Osmanlı Ekonomisinde İç Borçlanmanın Gelişimi (16-19. Yüzyıllar)

Murat Çizakça

Osmanlı ekonomisinin dikkat çekici özelliklerinden biri, devletin dış kaynaklardan borç almaya nispeten geç bir tarihte başlamasıdır. Tarihçiler imparatorluğun gerilemeye başladığı tarih olarak 1699 yılını verseler de, ilk dış borçlanma Kırım Savaşı sonrasında yani 19. Yüzyıl ortalarına kadar gerçekleşmemiştir. Bu çalışmada, Osmanlı İmparatorluğu'nun, tarihinin en çalkantılı 150 yıllık dönemi boyunca dış borçlanmaya gitmemiş olmasının, ihtiyaçlarını iç kaynaklardan karşılayabilme yeteneğinden ileri geldiği tartışılacaktır.

Giderek artan mali ihtiyaçların karşılanması için Osmanlı Devleti'nin kullandığı iç finansman araçları sürekli olarak evrim geçiriyordu. Bu araçların çoğu, vergi toplama hakkının girişimcilere devredilmesini içeriyordu. On altıncı ve on yedinci yüzyıllarda bu hak kısa süreli olarak veriliyordu, ancak, iltizam sahiplerinin görev süresi zamanla uzatıldı. 1699'daki yenilgi sonrasında malikâne sisteminin devreye sokulmasıyla birlikte, mültezimlere ömür boyu vergi toplama hakkı verilmeye başlandı. Malikane sistemi devletin gelir elde etmesi açısından son derece başarılı olmuş ve kamu maliyesi alanındaki hakimiyetini on sekizinci yüzyılın sonuna kadar devam ettirmiştir.

Ancak 1774'teki diğer bir yenilgi, devleti bir kez daha bu alanda yenilikler yapmaya zorladı ve malikâne sistemi yerini yavaş yavaş esham sistemine bıraktı. Esham sistemi, acil ihtiyaç duyulan gelirleri elde etme konusunda başarılı olmuş ancak merkezi karakterinin ciddi ölçüde güçlenmesiyle sonuçlanmıştır. Vergi kaynaklarını yöneten özel şahısların yerine yetersiz kalan bürokratların geçmesiyle, zamanla vergi toplamada aksamalar yaşanmaya başlandı ve böylece dış borçlanma yoluna girilmiş oldu.